

Izložba o izničkoj keramici iz brodoloma: važno je da arheolozi dođu prvi na lokalitet

17.05.2015. 09:28

ZAGREB, 17. svibnja 2015. (Hina) - Izložba "Iznik - osmanska keramika iz dubine Jadrana", koja otkriva blago trgovačkog broda potonulog u 16. stoljeću kod otoka Mljeta, najbolji je primjer koliko je važno da do vrijednih nalazišta u jadranskom podmorju arheolozi stignu prije onih koji nesavjesno uništavaju vrijedan lokalitet, jer ono što neki smatraju tek suvenikom s ljetovanja ili dokazom ronilačkog pothvata, stručnjacima je neprocjenjiv izvor za istraživanja.

Ruta na kojoj je taj venecijanski trgovački brod plovio bila je u to vrijeme jedna od najprometnijih za trgovinu između Istoka i Zapada, pa shodno tome i često mjesto brodoloma, nakon kojih na dnu mora ostaju važni svjedoci daleke prošlosti.

Brod se nasukao kod pličine Sv. Pavao dok je iz Turske prevezio vrijednu robu za naručitelja u Veneciji. Lokalitet su tek 2006. slučajno otkrili ronionci zagrebačkog Ronilačkog centra Medveščak Sava, a godinu dana kasnije na njemu su počela istraživanja.

Podmorje otoka Mljeta izrazito je bogato kulturnom baštinom, do početka istraživanja 2007. pretpostavljalo se da je na tom području od antike do novog vijeka bilo jedanaest brodoloma, no sada znamo da ih je dvadesetak koji su većinom devastirani, rekao je Igor Miholjek, konzervator arheolog Hrvatskog restauratorskog zavoda, čiji Odjel za podvodnu arheologiju tamo provodi istraživanja.

"Borba nas zaštitara kulturne baštine i svih ostalih i dalje traje, no ovo je bila prava rijetkost da je lokalitet pronađen u tako dobrom, netaknutom stanju i da na njega ne dolazimo kao posljednji, nakon što ga lopovi devastiraju i pokradu njegov prvi sloj", istaknuo je. Zahvaljujući tome mogli smo raditi po svim pravilima struke, što je osobito važno za osjetljiv lokalitet, s obzirom da je brodolom zatvorena sredina u kojoj se sve događa i ostaje u sekundi kada je brod potonuo, za razliku od lokaliteta koji imaju stoljetne slojeve, objasnio je.

Za zagrebački ronilački klub kaže da je jedan od rijetkih dobrih primjera kako treba postupati kada se naiđe na vrijedno nalazište. "Kako imamo lijepe rezultate u podmorju Mljeta, tamo je zabranjeno slobodno ronjenje, osim uz dopuštenje Ministarstva kulture, koje određeni klub ili centar zatraži i plaća, te uz obavezu da će prijaviti nadležnima ukoliko se pronađe nešto od kulturne baštine, rekao je.

Miholjek smatra da bi se devastacija lokaliteta mogla umanjiti edukacijom i kaže da mu je želja da šira javnost kroz njihova istraživanja, predavanja, stručne skupove, pa i ovakve izložbe, vidi što imamo u podmorju, zašto je to bitno sačuvati i kako s time postupati.

Po njegovim riječima, kazne za ronjenje u nedopuštenom području su premale, a represivne mjere ionako nisu dovoljno efikasne. Naime, kada ljudi na nešto, ustrašeni od mogućih kazni radije šute o svom pronalasku, no situacija se polako mijenja.

U proteklih desetak godina imamo barem četiri do pet prijava novih lokaliteta godišnje, a pokazalo se dobrim što surađujemo s lokalnim ribarima i roniocima, naši kontakti s njima su redoviti i oni su nam 'produžena ruka' u zaštiti lokaliteta dok nas tamo nema, ustvrdio je. Možete pokušati zaštititi lokalitet zakonom ili metalnim kavezom, ali edukativni pristup je najbolji i daje rezultate, uvjeren je Miholjek.

Ocijenio je da bi, da je netko lokalitet kod Mljeta pronašao prije njih, istraživanje i izložba sigurno bili puno skromniji, a većina izložaka, osobito brončani topovi odavno bi nestali.

Brod nepoznatog imena nasukao se na teško vidljivu pličinu

Pretpostavlja se da se brodolom dogodio oko 1580. godine, nakon udara u pličinu Sv. Pavao koja je loše vidljiva jer iz mora izviruje tek nekoliko centimetara, pa predstavlja opasnost za plovila koja traže sigurno sklonište od vremenskih neprilika ili noćne plovidbe. Neobično je da je brod plovio s južne strane otoka, jer je još od doba antike uobičajena ruta bio kanal između Pelješca i Mljeta, ne bi li se izbjeglo otvoreno more.

U 43 dana istraživanja i više od 400 zarona pronađeno je tristotinjak predmeta koji su oko pet stotina godina bili sakriveni na dubini od četrdesetak metara, samo oko dvjesto metara od kopna.

"Kada govorimo o brodolomu na dnu mora ne možete očekivati brod sačuvan kao iz slikovnice, već je riječ o rasutom teretu. Brod je očuvan samo u sloju pijeska koji ga je konzervirao, no pronađeno je dovoljno toga da se zaključi kako je doista pripadao nekom venecijanskom trgovcu", rekao je Miholjek.

Na temelju broskog zvona otkrilo se da se brodolom nije dogodio prije 1567. - godine proizvodnje koja je na njemu napisana, a s pomoću novčića i činjenice da je životni vijek trgovačkog broda tada bio oko dvadeset godina, da nije potonuo prije 1574. U vrećici koja je istrunula nalazili su se deseci srebrnih kovanica, među njima i dva talira slijepljena s više desetaka srebrnog turskog novca - akči, koji se kovao od 15. do kraja 17. stoljeća. Zna se da su novčići pripadali Europljanima. Naime, sa svakom promjenom sultana kovao se novi novac, a kod Mljeta su pronađene kovanice triju sultana prije vladavine Murata III. Kako

europski trgovci zbog jezika nisu znali prepoznati kovanice, i dalje su trgovali njima jer su bile od srebra.

Brodsko naoružanje govori kako tada nije bilo sigurno ploviti s luksuznim teretom - vlasnici ovog broda osigurali su ga s najmanje osam brončanih topova, a pronađena je i jedna topovska kugla koja ne odgovara kalibru topova pa se vjeruje da se u pijesku krije barem još jedan top. Na nekim se topovima jasno vide grbovi Venecije te oznaka venecijanskog izlivača, no ime broda ostalo je nepoznato.

Uz ostatke keramičkih i staklenih predmeta, izronjeno je i više metalnih, među kojima se ističe veliko vjedro ukrašeno trakama s ukrasnim zakovicama, bakrena plitica, dijelovi svijećnjaka, kositreni vrč.

Najviše je keramičkog posuđa, dosad je izronjeno sedamdesetak predmeta, no pretpostavlja se da ih ima još. Riječ je o orijentalnoj, vrlo luksuznoj i bogato ukrašenoj keramici, tanjurima, zdjelicama, vrčevima porijeklom iz turskog grada Iznika.

Tu keramiku karakterizira ukras izrađen kobaltno plavom i ultramarin bojom na bijelom podlozi te česta upotreba crne, zelene i crvene boje, a slikani motivi najčešće su stilizirani valovi i morska pjena, rascvali cvjetovi lotosa, ljiljana i drugog cvijeća te lišće i lozice.

Na pronađenoj velikoj keramičkoj zdjeli ugraviran je prikaz svirača mandoline u cvjetnom vrtu s ogradom od isprepletenog pruća. Takvi su ukrasi bili tipični za luksuzne svadbene ili zaručničke darove u 16. i 17. stoljeću.

Brodolom kod Mljeta jedini je na svijetu nakon kojega je pronađena skupocjena iznička keramika.

Pronađeni rogovi i rep: nedostaje samo cijela krava

Dio nalaza otkriva i kakva je bila brodska svakodnevica. Sa sigurnošću se može tvrditi da su neki predmeti pripadali kapetanu, primjerice tava za jaja koja nije bilo uobičajeno pomagalo za kuhanje na brodu, a mornari su ionako jeli skromnije.

Pronađeni su rogovi i rep koje posada broda nije stigla pojesti, za razliku od onog što nedostaje između rogova i repa, odnosno cijele krave čije su kosti bacali u more nakon što bi konzumirali meso.

Goveđi rep, koji se tek trebao pripremiti, mogao bi biti još jedna potvrda da je riječ o venecijanskom brodu, s obzirom da je zabilježeno kako se u to doba u Italiji, kao težačka hrana, a ne kao što je to danas slučaj delicija, jela juha od goveđeg repa i povrća.

Pronađeno je i drvo za potpalu vatre za kuhanje te ostali predmeti za kuhanje i serviranje hrane, kao i jedan od neuobičajenih grijača hrane od bakrenog lima, ali i dvostrani češalj od roževine te više češera pinus pinea - pinije.

Od 2010. Hrvatski restauratorski zavod počeo je surađivati na istraživanju sa Sveučilištem Ca' Foscari u Veneciji, čiji se tim fokusirao na analizu brodske konstrukcije.

Pokazalo se da je riječ o venecijanskom brodogradnji, o okruglom brodu koji nije imao kobilicu kako bi mogao primiti što više tereta. Netipično je i što je trup broda imao dvostruku oplatu, što je inače bilo uobičajeno za portugalsku i španjolsku brodogradnju, odnosno za preookeanske, a ne mediteranske plovidbe.

Brodolomi u Jadranskom moru nisu bili rijetkost u to doba, kako je promet na toj ruti bio vrlo intenzivan, po cijeloj se njegovoj dužini mogu pronaći ostaci brodskih potonuća iz različitih perioda.

Prije dvije godine u Hrvatskom povijesnom muzeju održala se izložba posvećena potonulom brodu koji je, također u 16. stoljeću, plovio istom rutom, ali u suprotnom smjeru. Taj je lokalitet otkriven šezdesetih južno od Biograda na Moru, kod stjenovitog otočića Gnalića. Potonuo je 1583., prenoseći okrugla prozorska stakla za obnovu izgorjelog harema sultana Murata III., te najfiniju svilu kao dar sultanovoj majci.

Izložba izničke keramike u "Mimari" bit će otvorena do 13. rujna, a nakon toga trebala bi biti predstavljena u Istanbulu i Dubrovniku.

(Hina) xagrb ydgk